

Кулакевич А. В., ст. IV курсу факультету журналістики; науковий керівник – Вишневецький. М. Я., старший викладач (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО ЖУРНАЛУ

***Анотація.** У статті досліджено сучасні концепції дитячих журналів. Розкрито ознаки сучасних періодичних видань, визначено, що нині друковані журнали не мають великої аудиторії. Розглянуто тематичні пріоритети українських дитячих видання, різних вікових категорій, та визначено структурно-тематичні особливості та жанрову специфіку. Проведено аналіз концепцій дитячих журналів та представлено їх характеристики.*

***Ключові слова:** особливості видань, дитяча періодична преса, жанрова специфіка, концепції видань, вікова група, дитяча аудиторія.*

***Abstract.** The article explores modern concepts of children's magazines. The features of modern periodicals are revealed, it is determined that at present printed magazines do not have a large audience. The thematic priorities of Ukrainian children's publications of different age categories are considered, and structural-thematic features and genre specifics are determined. The analysis of concepts of children's magazines is carried out and their characteristic is presented.*

***Key words:** features of publications, children's periodicals, genre specifics, concepts of publications, age group, children's audience*

Історія дитячих журналів, книг, журнальної та книжної ілюстрації нараховує біля трьох століть. За цей час було пройдено шлях від дешевих книжкових видань народних казок, букварів, до розкішних журналів та книг, створених спеціально для дітей.

Нинішня сучасна українська дитяча періодика – одна із галузей дитячої літератури, в Україні зареєстровано понад 50 періодичних видань, зорієнтованих саме на дитячу аудиторію різної вікової категорії. Це зумовлює актуальність питання змістової концепції та наповнення дитячих журналів і газет, їх відповідність вимогам до друкованої продукції, призначеної для дитячого читання [1].

Джерельною базою нашої розвідки стали праці О. Прокопчук, Н. Кіт, а також дитячі періодичні видання «Барвінок», «Малятко», «Пізнайко».

Метою статті є дослідження та аналіз публікацій, що стосуються теми дитячої періодики, її розмежування за факторами мови видань, вікової спрямованості, змістового навантаження та доступності для юних читачів.

Поставлена мета зумовила низку завдань, а саме, виявити, дослідити й проаналізувати дитячі видання, опубліковані матеріали на сторінках жур-

налу; відобразити творчий внесок дослідників у науку фахівців про дитячі періодичні видання.

За основним напрямом дитячі періодичні видання покликані популяризувати провідні пізнавальні та педагогічні ідеї, знайомити юних читачів із пізнавальними, розважальними, навчальними, культурологічними та науково-популярними та розповідати про нові досягнення і події у житті людства, також цінності народу, сприяти формуванню національно свідомої особистості, а разом з тим, враховувати читацькі інтереси, можливості та особливості сприйняття інформації дітьми.

Без книжки не може бути повноцінної особистості, а залежно від того, які книжки ми читаємо в дитинстві, якими цінностями наповнюємо свою свідомість, таке майбутнє ми й обираємо. Тож видання для дітей – це підґрунтя для розвитку особистості, а отже, й розбудови нації та держави. Бо, як сказав, дитячий письменник, Всеволод Нестайко в інтерв'ю газеті «День»: «Невже не розуміють наші владні структури, що незалежність України, як не дивно, залежить від української дитячої літератури. Якщо діти не читатимуть книжок українською мовою – вони не знатимуть рідної мови, не стануть українцями, і їм та незалежність буде до гудзика». І це, справді, так. Без літератури для дітей, нація не має майбутнього [2].

Як зазначає О. Прокопчук: «Зміст дитячих часописів повинен розповідати читачам про нове в житті людей та навколишньому світі, про відкриття науки і техніки.». При цьому всі матеріали, вміщені в дитячий друкований орган, не повинні суперечити морально-етичним нормам суспільства, більше того, вони мають пропагувати усталені цінності народу та суспільства в цілому [1].

Зокрема Н. Кіт виділяє такі обов'язкові фактори видань, орієнтованих на дітей. Національна спрямованість – не тільки необхідна для дітей (з огляду на підтримання «здоров'я нації»), але й психологічно зумовлена. Адже відомо, що кожна дитина як особистість формується під впливом двох найважливіших чинників: власної природи та рідної культури, котру вона пізнає через освіту та виховання. [2]

З урахування інформаційного контексту, створюваного сучасними засобами масової інформації (ЗМІ), сучасна дитина перебуває у вирі інформаційних потоків: їй читають (чи вона вже сама читає) книжечки та журнали, вона слухає радіопередачі, дивиться теле- та відеопродукцію, інколи не призначену для дитячого сприйняття, нерідко така продукція є шкідливою за своїм характером. Звідси потреба врахування інформаційного контексту, створюваного сучасними ЗМІ, що полягає, насамперед, у налагодженні тісного взаємозв'язку з популярними дитячими теле-, радіо-, відеотекстами та нейтралізації впливів патогенних текстів, продрукованих тими ж ЗМІ [2].

Моделювання читацької аудиторії є необхідною передумовою для врахування психологічних особливостей сприйняття і розуміння дошкільниками вербальної та візуальної інформації (зумовлених національною належністю, віком, статтю, соціально-екологічним контекстом виховання

тощо). Дотримання основних дидактичних принципів – наочності (багатий ілюстративний матеріал), послідовності (зв'язок між попереднім і наступним номерами журналу), природовідповідності (гра та навчання як спосіб пізнання світу), активності та самодіяльності (не слід обминати індивідуальну діяльність дитини) [3].

Досліджуючи весь перелік наявних на сьогоднішній день періодичних видань, ми виявили, що серед запропонованих для передплати газет та журналів для дітей та молоді, більше 80 % призначені для учня початкової та середньої школи, решта – для підлітків.

Тематична різнобарвність і поліграфічна якість видань, яскравість та виразність художнього оформлення приваблюють дітей та їхніх батьків.

Класика дитячої періодики – літературно-художній і загальноосвітній журнал для дітей молодшого шкільного віку – «Барвінок». Виходить з 1928 року як «Жовтень», а перший повоєнний номер вийшов у 1945 році у Києві під назвою «Барвінок». В Україні барвінок – дуже поширена квітка, яку люблять в народі та складають про неї вірші, звідси і назва журналу. «Барвінок» неодноразово був нагороджений державними відзнаками. Саме на його сторінках друкувалися твори для дітей українських письменників-класиків: М. Рильського, М. Стельмаха, О. Вишні, В. Нестайка, Л. Костенко, Г. Тютюнника, Є. Гуцала та ін. [4]. Нині – це прекрасно ілюстрований журнал завдяки тісній співпраці з професійними художниками, рекомендований шкільною програмою.

На сторінках журналу – найкращі художні твори для дітей, які плекають любов до Батьківщини, повагу до батьків, мови, увагу до здоров'я, безпеки життя. Розмаїття тематики і жанрів розвивають логічне мислення у дітей, фантазію, пам'ять. «Барвінок» навчить дитину робити висновки через різні, вміщені в ньому, інтелектуальні ігри, завдання, конкурси, кросворди. У журналі містяться такі традиційні рубрики: «Хто? Що? Як? Де? Коли? Чому?», «Ми любимо читати», «Книга золотих казок» та ін., також вміщені корисні поради психологів. У періодичному виданні є рекламна сторінка, а також функціонує його інтернет-версія. Та, на жаль, з липня 2019 року журнал припинив свою роботу (із Рівненської обласної бібліотеки для дітей) [3].

Витримав іспит часом і досі залишився фаворитом серед дошкільнят і молодших школярів літературно-художній журнал «Малютко» (видається з 1960 року КП «Редакція журналу «Малютко»). Він і досі класичний у своїй першості, відданість традиції в цьому випадку, виявилася виправданою, оскільки, вона стала для журналу «гарантією прихильності читачів, які керуються впевненістю в стабільній якості журналу, знають, що знайдуть тут перевірені досвідом підходи поруч з новим наповненням. Як і раніше, у журналі публікуються роботи популярних українських і зарубіжних письменників, поетів та художників. Збереглися рубрики: «Калинчине віконце», «Прочитай сам», «Малюткова пошта», «Незабутні малюткові друзі» та ін. Тепер головні герої журналу Малютко і Калинка пропонують вивчити колядки, які тут надруковані, та написати до редакції про свій

славний український рід. Журнал пропонує різні конкурси: «Мої бабуся і дідусь», «Добра справа», «Ми – маленькі українці», «Ігрові завдання, головоломки, кросворди», а також традиційну саморобку в середині видання. Спеціальна «Сторінка для батьків» дає можливість порозважатися всією родиною [3].

Щороку до Дня захисту дітей «Малює» вручає премію імені Наталі Забіли найкращому письменнику і художнику, які в ньому публікувалися.

Журнал має онлайн-версію, виходить щомісяця, а для дітей раннього віку призначений журнал «*Мамине сонечко від 1 до 3*» – це поки що єдине періодичне видання для малюків. Кожен випуск має свою тему, дарує маленьким читачам безліч яскравих, пізнавальних та розважальних ігор і завдань.

«Мамине сонечко від 2 до 5» призначений для розвитку уваги, творчості, уваги, логічного мислення та мовлення. З допомогою дорослих можна створити іграшку-саморобку, яскраві аплікації. Завдяки спеціальним вправам малюки підготують руки до письма. Особливістю журналу є розмальовка, герой якої оживає і вистрибує зі сторінки за допомогою спеціальної програми на телефоні чи планшеті. Виходять обидва журнали 1 раз на рік [3].

З 2005 року ТОВ «Дитячий міжнародний журнал «Пізнайко» видає два журнали: «Пізнайко від 2 до 6» та «Пізнайко від 6». Рішення редакції цього видання про розмежування журналів за віком було обґрунтованим і необхідним. Дошкільники мають свій журнал, що відповідає їхнім віковим особливостям, а молодші школярі – свій. Його головним персонажем став борсучок на ім'я Пізнайко і, завдяки журналу, про нього дізналися тисячі дітей. З ним маленькі читачі здійснюють веселі мандрівки, дізнаються багато цікавинок, адже весь матеріал подано через гру. У журналі вміщені комікси, кросворди, найкращі літературні твори, ігри та призи. Існує також і англomовне видання [3].

Кожен випуск журналу «Пізнайко від 2 до 6» є тематичним. Малюки знайдуть тут багато яскравих ілюстрацій, а батьки – пояснення про те, як працювати з цим матеріалом. Номери журналу тестуються із залученням дітей та педагогів, а 1–2 рази в рік редакція проводить анкетування для внесення коректив у концепцію подання матеріалу. Сучасним та цікавим є офіційний сайт видання. Виходять журнали 1 раз на місяць.

Надати певних знань дошкільникам та допомогти з навчанням учням молодших класів має на меті низка періодичних видань, зокрема, відомий дитячий гумористичний ігровий журнал «Веселі картинки», навчально-пізнавальний журнал «Веселі уроки», пізнавально-гумористичний журнал «Весела перерва». Усі вони видаються щомісяця у ТОВ «Видавництво «Весела перерва».

Рідна мова в картинках, комікси з елементами математики, завдання для «умілих ручок», уроки логіки, веселі досліди, ігри, конкурси – все це представлено у журналі «Веселі картинки», у періодичному виданні вміщені статті не лише українською, але й англійською мовами. Для журналу малюють кращі художники, пишуть досвідчені літератори. На його сторі-

нках можна побачити фото переможців численних конкурсів, які обов'язково нагороджуються призами [5].

«Колобочок» – це навчально-пізнавальний і розвиваючий журнал, орієнтований на дошкільнят та молодших школярів, який видається 1 раз на 2 місяці на Буковині. У ньому публікуються як твори відомих українських дитячих письменників, так і місцевих авторів, а також молодих авторів-початківців. Журнал яскраво ілюстрований. У кожному номері вміщені цікаві розповіді про традиційні українські свята, пам'ятні дати, народні звичаї. У журналі наявні пізнавальні матеріали для дітей: ігри, забави, лічилки, загадки, кросворди, саморобки з паперу, розмальовки та інтелектуальні завдання для їхнього віку [3].

Серед багатьох видань, призначених для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку доречно назвати мистецький розвивальний журнал «Джміль». Він був заснований у 1997 році як додаток до журналу «Дошкільне виховання», а згодом став самостійним журналом. Його друкує видавництво «Світлич», періодичність виходу – щомісяця, окрім червня та серпня. Нині «Джміль», набувши популярності, розширив свою читацьку аудиторію. Він цікавий не лише дітям, але й їхнім батькам, а також вчителям, вихователям. Кожна сторінка журналу навчас, розвиває і виховує, та робить це в легкій ігровій формі. Головний герой Джмелик зі своїми друзями, знайомить малюків з цікавинками живопису, музики, літератури, вчить розуміти гармонію в законах природи, самостійно міркувати, ставити запитання, знаходити на них відповіді та робити висновки [4]. Особливість журналу – безкоштовні електронні додатки для розвитку дітей. Вони оформлені у вигляді презентацій (у Microsoft Office Power Point) та доступні для завантаження на офіційному сайті дитячого журналу.

Серед пригодницьких журналів варто відмітити «Крилаті». З 1963 року він видавався у США та розповсюджувався серед української діаспори. В Україні друкується з 2007 року ТОВ «Українська Видавнича Спілка Ю. Липи», журнал розрахований на дітей 6–10 років. Видання стало всеукраїнським, має чудове художнє оформлення та дизайн. «Крилаті» ставить за мету не лише розвивати та навчати, але й виховати європейського, обізнаного, творчого українця-патріота. На кожній сторінці – нові пригоди, конкурси, кросворди, ребуси, саморобки, поради психолога, велика кількість інтерактивних завдань. «Поетична сторінка» друкує твори сучасних українських письменників. Періодичність виходу журналу – 6 разів на рік [3].

Отже, незважаючи на те, що деякі дитячі журнали тепер не на хвилі популярності, все ж такі вони такі мають свої переваги перед усезнаючим інтернетом, захопливими комп'ютерними іграми та в чомусь, навіть перед книжками. Концепція матеріалів дитячих видань складається із трьох частин. Перша частина це, інформація, подана у журналах, здебільшого перевірена та адаптована до віку читачів. Друга частина, наявність у виданні великої кількості літератури, актуальної для дитини саме у той період, коли виходить журнал. Третя частина, дітям подобається наявність

у журналі яскравих ілюстрацій, до яких можна щось домальовувати, анти-стрес розмальовок, можливості писати, вирізати та складати саморобки, надруковані на його сторінках, клеїти наліпки, брати участь у конкурсах та майстер-класах [4].

Періодичні видання журналів – це можливість для батьків провести час зі своїми дітьми: пошукати разом 10 відмінностей на двох, майже, однакових малюнках, пограти у настільну гру, зробити вітальну листівку чи просто разом прочитати цікавий матеріал. Дітям приємно щомісяця чекати на журнал, зустрічатися зі знайомими персонажами, читати продовження історій, шукати улюблені рубрики. Зрештою, даючи дитині в руки журнал, батькам не доведеться турбуватися про її безпеку (на відміну від блукання сторінками інтернету).

Для сучасних дітей, які звикли сприймати більшість інформації візуально, має велике значення оформлення журналу, його ілюстрації. Також дуже засмучують помилки та випадкові нецікаві матеріали, що часто трапляються у дитячій періодиці [4].

Вікові можливості сприйняття інформації, аналізують способи впливу на дитячу свідомість з метою виховання та формування особистості, аналізують текстову та поліграфічну якість сучасних журналів та газет для дітей, і мовностилістичні особливості, ілюстративним наповнення дитячих періодичних видань.

Таким чином, розглянувши лише невелику кількість особливостей української періодици для дітей, можна говорити, що дитяча преса має великі перспективи розвитку. Долаючи всі перешкоди, видання намагаються підтримувати на належному рівні друк газет і дитячих журналів. Періодичні видання є колоритні та різноманітні за тематикою вміщених текстів і за їх жанровими стилями [5].

1. Прокопчук О. Сучасна українська періодика для дітей. Київ, 2013. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/> (дата звернення: 10.05.2020).
2. Кіт Н. Сучасна українська періодика для дітей. Київ, 2013. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20029/1/2013> (дата звернення: 11.05.2020).
3. Рівненська обласна бібліотека для дітей. Сучасна періодика для дітей. Рівне. URL: http://www.rdobd.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=847:2014-10-29-10-36-56 (дата звернення: 12.05.2020).
4. BOKMÁL. Варто чи ні: про дитячі журнали в Україні. Київ, 2019 р. URL: <https://bokmal.com.ua/life/varto-chi-ni-pro-dityachi-zhurnali-v-ukrayini/> (дата звернення: 12.05.2020).
5. Стан дослідження дитячої періодици в українській науці 2013. URL: ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19858/1/Stan%20doslidzhennya%20dutyachoi%20periodyky%20v%20ukrainskyy%20nauzi.pdf (дата звернення: 12.05.2020).